

Marta Pavelková: Antropofágie v kontextu světového folkloru

Posudek oponenta práce

Mgr. Jan Pohunek, Ph.D., 31. 8. 2017

Práce Marty Pavelkové je věnována zajímavému tématu antropofágie ve světovém slovesném folkloru. Její základ tvoří rozbor relevantních motivů obsažených ve velkých mezinárodních katalozích a pokus o jejich klasifikaci, terénní složku výzkumu pak představuje dotazníkový průzkum věnovaný antropofágii u dětských strašidel – Kinderschrecků.

Z formálního hlediska splňuje práce obecné nároky kladené na vysokoškolský kvalifikační odborný text. Doporučil bych pouze detailnější využívání poznámkového aparátu – některé odstavce, které prezentují informace z jiných zdrojů, nejsou uzavřeny odkazem na literaturu (např. v kapitole 3 u zmínky u Hérototovi nebo původu slova kanibal). Je možné, že jde o údaje z publikací citovaných o odstavce níže, přesto by ale bylo vhodné citovat v takových případech pro větší zřetelnost klidně opakovaně nebo zvolit jiný způsob členění kapitoly.

Celková koncepce textu je přijatelná. Vzhledem k pestrosti uváděného dětského folkloru se pouze nabízí otázka, zda v podstatě nejde o práce dvě, z nichž jedna pojednává o antropofágii a druhá o variacích postav typu Kinderschreck, které mají rozměr lidožrouta jen v některých případech. Je ale zřejmé, že před zahájením výzkumu nemohla autorka vědět, nakolik se zkoumané téma odrazí i v materiálu z terénu, a i když výčet dětských strašidel obsahuje řadu ne-antropofágů, nelze je zcela opomenout.

Úvodní historická, terminologická a teoreticko-metodologická část podává přehled problematiky lidojedství kanibalismu jako takového a otázek spojených s definicí monstra. Zároveň je zde také rozpracován nástin vývoje folkloristických katalogů. Kromě uváděných případů bych doporučil zmínit specificky ještě významné zahraniční katalogy věnované současným pověstem, například J. H. Brunvanda, které jsou relevantní i pro současný slovesný folklor dětí a mládeže.

Vlastní rozbor relevantních motivů podávaný v další části práce je obecně podnětný, je k němu ale nutné dodat několik připomínek:

Zprv by bylo vhodné, kdyby byl doprovázen celkovým přehledem motivů například ve formě tabulky včetně podtypů, které nejsou v rozboru přímo uvedeny a jejich oficiálních názvů.

Zadruhé je možné diskutovat o zvolené klasifikaci. Každý katalog je pochopitelně z principu nedokonalý a hranice některých kategorií spolu splývají – například uváděné windigo řazené mezi mytická monstra nabírá i rysy humanoidního monstra, poločlověka či theriantropa. Obdobně je tomu i u dosti variabilních Kinderschrecků. Draci řazení mezi monstra konzumující panny zase někdy pojídají i děti (Motif-Index B11.10.3, viz též domácí příklady jako Luffer, Jan: 2003 – Katalog pověstí Berounska a Hořovicka. In: *Minulostí Berounska 6*. Beroun: 199–264; č. 341). Také oživilí mrtví jsou v některých případech (byť ne vždy v lidové imaginaci) interpretováni jako démoni, kteří ovládají mrtvé tělo a nikoli samotní nebožtíci. Tento problém by bylo vhodné zmínit podrobněji například v odstavci odkazujícím na práci Hedy Jason.

Zatřetí by celkově rozbor snesl i větší prohloubení, v některých svých částech připomíná formou spíše výpisky s jedním příkladem, přičemž schází podrobnější analýza jednotlivých motivů, například uvedení příkladů do světového kontextu – jedná se třeba u lidských kanibalů o příběhy, které jsou poměrně unikátní, nebo naopak široce rozšířené?

Již zmiňované dotazníkové šetření o dětských strašidlech přináší řadu zajímavých informací, bylo by ale opět vhodné doplnit o širší kontext (například odkázat na relevantní literaturu u bytostí, jako jsou Štrakakal nebo La Llorona a Kuchisake-onna) a zamyslet se nad tím, zda je u těch, které mají antropofágní tendence, lidožroutství spíše nahodilým prvkem, nebo zde hraje specifickou roli –

žerou třeba ve stejné míře děti strašidla, která trestají za úklid, i ta, která jsou používána jako varování před cizinci nebo ztracením se v neznámém terénu?

Celkově je práci možné označit za použitelný úvod do tématu (nebo možná rovnou dvou témat – antropofágie a dětských strašidel). Prospěla by jí ale zejména o něco větší hloubka v komparativní a interpretační části.

Práci jednoznačně doporučuji k obhájení, pro některé uvedené nedostatky s ohodnocením „dobře“.